

אליהו מצא

המשנה לנשיא בית המשפט העליון בדימוס

השהיית פסק דין? עוולת רשלנות ומחדל אתי

השהיה לא מוצדקת לתקופה מופלגת של פסק דין על ידי שופט היא הפרת החובה האתית המוטלת עליו למנוע עינוי דין. מחדל כזה עשוי להעמיד לשר המשפטים עילה מוצדקת להפעיל את סמכותו ולהגיש נגד השופט קובלנה משמעתית לבית הדין המשמעתי לשופטים. עד כה טרם נעשה שימוש במהלך דרקוני זה, אך השימוש בו מתחייב לצורך הבטחת אמון הציבור

התארכות ההליך והשהיית פסק הדין, נגרם לתובע גם נזק ממון: בעודו ממתין עד בוש להכרעה נקל-עה החברה הנתבעת לקשיים כלכליים וחדלה להתקיים, ומשזכה סוף סוף בתביעתו – שוב לא היה בידו לממש כלפיה את זכויותו. עמד אפוא התובע ותבע מן המדינה לשפוטו בגין הנזק שהסבה לו השהיית פסק הדין. לכתחיל-לה ניסתה המדינה להתנער מאחריותה למחדל השיפוטי, ואף ביקשה לסלק את התביעה על הסף בהסתמכה על החסינות הנתונה לבית המ-

מעשה ברוכש דירה שתבע מן החברה הקבלנית שממנה רכש את דירתו לפצותו בגין ליקויי בנייה

שונים. תביעתו הוגשה בשנת 1989. לשמיעת הראיות הגיע בית המשפט רק בשנת 1999. הדיון הסתיים בסופה של אותה שנה, אך פסק הדין – שקיבל את תביעת הרך-כש – ניתן רק בינואר 2005. קרי: מאז הגשת התביעה ועד למתן פסק הדין חלפו 15 שנה, בעוד שלעיון ולכתיבת פסק הדין נדרשו לבית המשפט חמש שנים תמימות. לבד מעוגמת הנפש שהסבו לו

להשהייתם מעבר לזמן סביר של פסקי דין יש כמה סיבות אפשריות, למשל הנטייה הרווחת בקרב שופטים רבים לחייב את המתדיינים להגיש את סיכומי טענותיהם בכתב, גם בהליכים שאינם מעוררים שאלות משפטיות מורכבות

שפט מפני האחריות בנזיקין. אך במסגרת הליך של גישור שאליו הופנו הצדדים הסכימה המדינה לפצות את התובע בסך 95 אלף שקל.

המקרה המתואר, שפורסם לאחרונה בתקשורת, אינו הראשון שבו נתבעה המדינה – ולא פעם אף חויבה – לפצות בעל דין שהשהיית פסק הדין בעניינו הסבה לו נזק.

תקנה 190(ד) לתקנות סדר הדין האזרחי מורה כי "בית המשפט הדן בערכאה ראשונה ייתן את החלטתו לא יאוחר משלושים ימים לאחר תום הדין". לנוכח העומס הכבד הרובץ על השופטים, רבים מהם אינם מצליחים לעמוד בלוח זמנים זה, ובהיותה מרדעת לקשיי השופטים לשאת בנטל, נוטה המערכת השיפוטית להתייחס בסלחנות למצבים שבהם מתן פסק דין אזרחי משתהה לא פעם חודשיים-שלושה ואף יותר ממועד סיום הדין.

להשהייתם מעבר לזמן סביר של פסקי דין יש גם סיבות אפשריות נוספות. כזאת למשל היא הנטייה הרווחת בקרב שופטים רבים לחייב את המתדיינים להגיש את סיכומי טענותיהם בכתב, גם בהליכים שאינם מעוררים שאלות משפטיות מורכבות. שמיעת סיכומים קצרים על פה, בתום שמיעת הראיות, מאפשרת לשופט להכריע בהליך בתוך ימים או שבועות אחדים, בעוד שההמתנה לסיכומים בכתב מחייבת אותו לשוב ולרענן את זיכרונו בעובדות ובפרטי המחלוקת המשפטית. פסק דין הניתן לאחר העיון בסיכומים שבכתב הוא מן הסתם ארוך ומורכב יותר (לרוב שלא לצורך) מפסק דין הנכתב על ידי השופט סמוך לשמיעת הראיות והסיכומים על פה. סיבה אפשרית נוספת נעוצה בעובדה שלא כל השופטים ניחנים ביכולת לתכנן ולנצל ביעילות את הזמן השיפוטי העומד לרשותם, ולא פעם נדרשים נשיאי בתי המשפט לסייע לשופט זה או אחר בהקצאת זמן מיוחד שיוכל להקדיש לניקוי שולחנו מתיקים הממתינים להכרעתו.

אחריות לפיצוי

אך בכל אלה לא יכול להימצא הסבר להשהיית פסק דין למשך חודשים רבים, כל שכן למשך שנים ארוכות. השהיית פסק דין לתקופה כה ארוכה היא בהכרח עוולת רשלנות, ובעל הדין שניזוק בעטייה זכאי לקבל פיצוי להטבת נזקו. אלמלא הוראת סעיף

8 לפקודת הנזיקין, המעניק לנושא משרה שיפוטית חסינות מפני תובענה על עוולה שעשה במילוי תפקידו השיפוטי, היה בידי מי שנפגע מן העוולה שבה שהיית פסק הדין בעניינו לתבוע מהשופט פיצויים על נזקו. אך הענקת החסינות לשופטים – שהיא מרדעת כשלעצמה, ובלעדיה לא תיכון מערכת שיפוט

לכללים אלה תוקף נורמטיבי מחייב, ובין שאר חובות שהם מחילים על שופט נכללת החובה הקבועה בסעיף 12(ד) לכללים, לאמור:

"(ד) בניהול המשפט יעשה שופט כמיטבו לחוס על זמנם של המעורבים במשפט: בעלי דין, באי כוחם, עדים ואחרים, וכנדרש מכך יחיש את ההליכים וימנע עינוי דין".

דעתי היא כי השהיה בלתי מוצדקת לתקופה מורגלת של פסק דין על ידי שופט היא הפרת החובה האתית המוטלת עליו למנוע עינוי דין; ולמצער במקרה שהתנהגותו בניגוד לכללים עולה כדי "התנהגות של שופט שלא כהלכה במילוי תפקידו או כדי התנהגות שאינה הולמת שופט" (כמשמען בסעיף 2(ב) לכללי האתיקה לשופטים), עשוי מחדלו להעמיד לשר המשפטים עילה מוצדקת להפעיל את סמכותו לפי סעיף 18(א) לחוק בתי הממשל ולהגיש קובלנה משמעתית נגד השופט לבית הדין המשמעת לשופטים.

עד כה טרם נעשה שימוש במהלך דרקוני כזה נגד שופט שהתרשל בהשעיית פסק דין לתקופה ארוכה, אך השימוש בו מתחייב מן הצורך להבטיח את אמון הציבור בבתי המשפט. שופט השוגה בדין המהותי או הדיוני במקרה מסוים, אפשר לתקן את שגגתו בערכאת הערעור והיא אינה נזקפת לחובתו במקרים אחרים. לא כן הדבר בהפרת חובתו לקיים הליך הוגן; לכישלון השופט לקיים חובה זו במקרה אחד עלולה להיות השפעת רוחב מזיקה על אמון הציבור גם בהכרעותיו האחרות ואף על אמון הציבור במערכת השפיטה כולה. מכאן נובע שלקיומו של הליך הוגן נושאים השופטים באחריות מיוחדת כיחידים וכמערכת מוסדית. נמצא כי מיצוי הדין המשמעתית עם שופט שהפר את חובתו לפסוק בתוך זמן סביר בעניין שנוגדן לפניו הוא בראש ובראשונה מעניינה של מערכת השפיטה עצמה.

עצמאית – אין משמעה שבעל דין אשר ניזוק מעולתו של שופט לא יזכה להטבת נזקו. על פי פסיקה שעד היום לא הועמדה לביקורתו של בית המשפט העליון, החובה לפצות בעל דין כזה מוטלת על המדינה. במקרים אחדים נפסק כי בהיותה מעבידתם של השופטים נושאת המדינה באחריות שילוחית למעשים רשלניים שנעשו על ידיהם במילוי תפקידם השיפוטי. אך עדיפה בעיניי הדעה כי הבסיס המשפטי הראוי לחיובה של המדינה אינו אחריותה השילוחית למעשי השופטים, אלא אחריותה הישירה לתקינות פעילותה של המערכת השיפוטית כאורגן ממלכתי (לדיון בסוגיה זו ראו א' מצא, האחריות השיפוטית; בתוך **אחריות ציבורית בישראל** (עמ' 213), הוצאת הקיבוץ המאוחד והמרכז לאתיקה בירושלים/משכנות שאננים (2012)).

אחריות לתקינות

אך בתשלום פיצוי בלבד למי שניזוק מהשהיית פסק הדין בעניינו במשך שנים ארוכות אין כדי להסיר מהמדינה את אחריותה לתקינות פעילותם של בתי המשפט. המדינה אינה יכולה להתייחס בשוויון נפש להשהייתם של פסקי דין לתקופות מופלגות, ולפחות במקרים של שופטים המועדים לכך – מן הדין

שתבוא חשבון עם השופט הרשלן במישור האתי. מן הראוי לזכור כי החסינות המוענקת לשופט מפני תביעה נזיקתית אינה מחסנת אותו מפני נשיאה באחריות להפרת חובתו האתית, והשהיית פסק דין למשך שנים צריכה וראויה להיחשב כמחדל אתי.

מכוח הסמכות שהוענקה לה בסעיף 16 לחוק בתי המשפט התקינה נשיאת בית המשפט העליון לשעבר השופטת דורית ביניש את כללי האתיקה לשופטים, תשס"ז-2007. בפרק השלישי לכללים, הנושא את הכותרת "שפיטה", נמנו מצוות עשה ולא-תעשה שהשופט נדרש לקיימן בעת שבתו בדין, וקיומן הוא תנאי בלעדיו אין ליציאת השופט ידי חובתו לקיים הליך הוגן.

הענקת החסינות לשופטים

- המוצדקת כשלעצמה
- אין משמעה שבעל דין
אשר ניזוק מעולתו של
שופט לא יזכה להטבת
נזקו. על פי פסיקה שעד
היום לא הועמדה לביקורתו
של בית המשפט העליון,
החובה לפצות בעל דין
כזה מוטלת על המדינה

ארגז הכלים לעורך הדין בתחום המסחרי

יתרונות התכנית:

- ✓ שנה קלנדרית מלאה
- ✓ מערכת שעות המאפשרת שילוב עבודה ולימודים
- ✓ שכר לימוד אוניברסיטאי

כלים בסיסיים בחשבונאות ובמימון

רכישת ידע בניתוח דו"חות כספיים

התמצאות בשוק ההון

לפרטים:

או התקשרו: *5025

המסלול האקדמי
המכללה למינהל

בית הספר למשפטים
על שם חיים שטריקס